

« Marlborough s'en va-t-en guerre »

Louis XIV avait épousé une princesse espagnole : Marie-Thérèse, fille du roi Philippe IV. Marie-Thérèse avait renoncé à ses droits au trône d'Espagne contre la promesse d'une dot de 500.000 écus d'or. La France espérait que cette dot ne pourrait jamais être versée, ce qui permettrait de faire valoir les droits de Louis XIV au trône d'Espagne. A la mort de Philippe IV, dont le fils devenait Charles II d'Espagne, Louis XIV éleva des prétentions sur les Pays-Bas espagnols (Belgique actuelle). Il s'empara de parties importantes de la Flandre (dont Lille) et du Hainaut.

Puis, il s'attaqua aux Provinces-Unies. Après quelques années de lutte, les traités de Nimègue (1678-1679) donnaient à la France la Franche-Comté, le Cambrésis et plusieurs villes des Pays-Bas espagnols.

A ce moment, Louis XIV avait atteint l'apogée de sa gloire. Mais quand la France envahit l'Allemagne, l'Europe commença à s'alarmer. En 1686, une forte coalition, la Ligue d'Augsbourg — à laquelle adhèrent l'Autriche, des principautés allemandes, la Savoie, l'Espagne, la Suède et plus tard l'Angleterre et la Hollande —, se forma contre Louis XIV. Il en résulta une guerre qui dura neuf ans et qui se termina par le traité de Rijswijk (1697). Louis XIV dut céder la plupart des territoires conquis.

Mais bientôt devait se poser de nouveau la question de la succession d'Espagne. En effet, Charles II, seul survivant mâle de la branche espagnole des Habsbourg, mourut sans enfant

en 1700. Il laissait un testament dans lequel il désignait pour successeur un petit-fils de Louis XIV, le duc d'Anjou. Cependant, il avait stipulé que le duc devait renoncer à toute prétention à la couronne de France. Louis XIV décida que ce testament ne pouvait diminuer les droits de son petit-fils, et on lui attribue le mot célèbre : « Il n'y a plus de Pyrénées. »

La guerre était inévitable. L'Angleterre, la Hollande et l'Autriche se liguerent contre Louis XIV. L'avantage alla d'abord aux alliés, servis par des généraux remarquables : John Churchill, duc de Marlborough, chef de l'armée britannique (le Marlborough de la chanson), et le prince Eugène de Savoie, qui commandait l'armée autrichienne. Ils furent victorieux à Ramillies, à Audenarde et à Malplaquet. Également victorieuse, la flotte anglo-hollandaise s'empara de Gibraltar (1704). Mais Marlborough, trop avide et ambitieux, tomba en disgrâce et fut rappelé par la reine Anne, tandis que Charles de Habsbourg entra en conflit avec ses alliés. La France remporta plusieurs victoires. Finalement, les adversaires, complètement épuisés, entamèrent des négociations.

Le traité d'Utrecht (1713) accorda l'Espagne et ses colonies à Philippe d'Anjou, qui devint Philippe V. Charles de Habsbourg, devenu l'empereur Charles VI, reçut les Pays-Bas espagnols, le Milanais, Naples et la Sicile. L'Angleterre gardait Gibraltar, elle recevait Minorque, Terre-Neuve et la Nouvelle-Écosse, ainsi que les territoires avoisinant la baie d'Hudson. Elle triomphait et devenait une grande puissance commerciale et coloniale.

En haut, à gauche : carte de l'Europe en 1713. À droite : le duc de Marlborough et le prince Eugène de Savoie.

En bas : Marlborough et le prince Eugène à la bataille d'Audenarde.

OORLOG OM EEN KEIZERRIJK

Omstreeks 1650 waren Engeland, Holland en Frankrijk de voornaamste machten in West-Europa. In Centraal-Europa kon slechts Oostenrijk de vergelijking met hen doorstaan, in Zuid-Europa alleen Spanje.

De macht van Spanje ging achteruit, maar het Spaanse rijk was het grootste en rijkste ter wereld. Het omvatte Sicilië, Sardinië, Napels, Milaan, de Balearen, de Spaanse Nederlanden en het grootste gedeelte van Zuid-Amerika. Het is dus niet verwonderlijk, dat rivaliteit voor de bezetting van de Spaanse troon ten slotte alle Europese machten in de oorlog zou storten.

Tijdens de jeugd van de Franse Zonnekoning, Lodewijk XIV, zag het ernaar uit dat bij het overlijden van Filips IV van Spanje zijn dochter, Maria Theresia, als zijn erfgename zou optreden. Toen Lodewijk XIV met haar trouwde, moet hij dus wel gedacht hebben, dat eenmaal zijn aanspraken op de Spaanse troon zeer sterk zouden staan. Maar toen zijn schoonvader hertrouwde en vader werd van een mannelijke erfgenaam (de latere Karel II van Spanje), werd Lodewijk ongeduldig. In 1667, twee jaar nadat Filips IV was gestorven en Karel II de troon van Spanje had bestegen, trok hij ten oorlog tegen de Spaanse Nederlanden en bezette een gedeelte ervan. In 1672, als bondgenoot van de Engelse koning Karel II, viel hij ook de Nederlandse republiek aan. Maar ten slotte won Frankrijk er slechts een paar steden bij langs de noordoostelijke grens, samen met Franche-Comté.

Na 1688, toen Frankrijk ook troepen naar Duitsland zond, maakten vele landen zich ongerust over de agressiviteit van Lodewijk XIV. Het gevolg was de vorming van een Grote Alliantie tegen hem. Deze alliantie omvatte Oostenrijk, Spanje, Zweden, Engeland en Nederland, alsook verschillende kleinere staten. Gedurende negen jaar voerde de Grote Alliantie strijd tegen Frankrijk, zodat Lodewijk uiteindelijk bij het Verdrag van Rijswijk, waardoor de oorlog in 1697 werd beëindigd, veel van zijn vroegere aanwinsten aan grondgebied moest teruggeven.

Rijswijk was echter slechts een adempauze. Karel II, de laatste Habsburgse koning van Spanje, kinderloos, zwakzinnig en in slechte gezondheid, kon niet lang meer leven. Heel Europa vroeg zich af, wie hem zou opvolgen. In 1700, bij het overlijden van Karel II,

stelde men vast dat hij zijn rijk had overgemaakt aan Filips, Hertog van Anjou, kleinzoon van Lodewijk XIV, met de bepaling dat hij het in zijn geheel moest aanvaarden. Deed hij dat niet, dan zou het in handen komen van een Habsburger, Karel, Aarts-hertog van Oostenrijk. Tot op dat moment was Lodewijk XIV het er met Engeland en Nederland over eens geweest, dat het Spaanse rijk tussen beide mannen moest worden verdeeld. Nu hij tot het besef kwam dat het om alles of niets ging, wijzigde hij zijn opvatting en besloot, de aanspraken van zijn kleinzoon op het geheel te ondersteunen.

De meeste Europese staten, die nog volledig door het idee van het machtsevenwicht waren beziggehouden, waren ontsteld dat Frankrijk een zodanige grote erfenis zou opstrijken. Er zou slechts een kleine uitdaging nodig zijn geweest om hen tot een oorlog over de Spaanse Successie te brengen. Lodewijk XIV gaf hun op dit punt meer dan ze nodig hadden. Hij viel met een leger de Spaanse Nederlanden binnen en blufte, dat de Pyreneeën niet meer bestonden.

Onmiddellijk namen alle leden van de Grote Alliantie, met uitzondering van Spanje, stelling tegen hem. Engeland en de andere geallieerden vonden bekwame dienaars in veldheren als de hertog van Marlborough en prins Eugene van Savoye. Aanvankelijk werden dan ook alle grote overwinningen: Ramillies, Oudenaarde, Malplaquet, door hen behaald. Maar met de tijd keerde de krijgskans. Marlborough viel bij koningin Anna in ongenade en werd teruggeroepen. Karel van Habsburg raakte met zijn bondgenoten in twisten gewikkeld. Toen begon Frankrijk de overwinningen te behalen, en het einde van de geschiedenis was, dat de uitgeputte tegenstanders tot een regeling kwamen.

Bij het Verdrag van Utrecht (1713) werd Filips, de Fransman, koning Filips V, heerser over Spanje en zijn overzeese koloniën. Karel, Keizer Karel VI geworden, ontving Milaan, Napels, Sicilië en de Spaanse Nederlanden. Aan Engeland werden Gibraltar, Minorca, Newfoundland en Nova Scotia toegewezen.

Boven links : Kaart van Europa in 1713. **Boven rechts :** De hertog van Marlborough en prins Eugene van Savoye. **Onder :** Marlborough en Eugene tijdens de slag bij Oudenaarde (volgens een wandtapijt).

Globerama

HISTOIRE DES CIVILISATIONS MENS EN WERELD, VROEGER EN NU

CASTERMAN

HET AVONTUUR VAN MENS EN WETENSCHAP

KEURKOOP NEDERLAND

© ESCO PUBLISHING COMPANY

Le présent ouvrage est publié simultanément en
français (Casterman, Paris-Tournai)
allemand (International School, Cologne)
anglais (Odhams Press, Londres)
américain (International Graphic Society, New York)
danois (Munsgaard Scandinavisk Bogforlag)
finlandais (Munsgaard)
hollandais (Keurkoop, Rotterdam)
italien (Fratelli Fabbri, Milan)
portugais (Codex)
suédois (Munsgaard)

2e édition, 1964

KEURKOOP NEDERLAND

© ESCO PUBLISHING COMPANY

ALLE RECHTEN VOORBEHOUDEN VOOR ALLE LANDEN

Art © 1959 by Esco, Anvers

Text © 1963 by Casterman, Paris

Tous droits de traduction et de reproduction réservés.